

Radosław Herman
ARCH-TECH Sp. zo.o.
91-055 Łódź ul. Zachodnia 21
info@archtech.pl
tel. 603-66-41-76

**Program badań archeologicznych realizowanych w związku z budową budynku „Sycimierski gród atrakcją turystyki kulturowej i ludowej Uzdrowiska Uniejów” wraz z zagospodarowaniem terenu oraz infrastrukturą towarzyszącą i techniczną.
SPYCIMIERZ dz.nr 406 oraz 407, 405, 404/2, 372, 370; obr.22 SPYCIMIERZ, gm. Uniejów, powiat Poddębicki.**

I. Okoliczności i uzasadnienie konieczności przeprowadzenia badań archeologicznych.

Zgodnie z prawem i zaleceniami Narodowego Instytutu Dziedzictwa wszelkie prace budowlane realizowane na terenie stanowiska archeologicznego muszą zostać poprzedzone wyprzedzającymi badaniami wykopaliskowymi, co warunkuje zgodę na realizację inwestycji budowlanej. W związku z planowaną budową budynku „Sycimierski gród atrakcją turystyki kulturowej i ludowej Uzdrowiska Uniejów” na działce nr 406 w Spycimierzu planuje się przeprowadzenie badań archeologicznych na w/w działce oraz w niewielkim zakresie na działkach sąsiednich (tj. na działkach 407, 405, 404/2, 372, 370) w miejscach gdzie wykonywane będą instalacje związane z w/w budową.

Zabezpieczenie zabytków poprzez badania archeologiczne wymagane jest ponieważ inwestycja leży na obszarze stanowiska archeologicznego Spycimierz stan. 36 (AZP 62-45/177), które opisane jest jako osada/miasto z XIV-XX wieku. Działka 406 znajduje się na wprost kościoła parafialnego, a więc w centrum strefy najstarszego osadnictwa Spycimierza. Przestrzeń ta znajduje się na obszarze objętym wpisem do rejestru zabytków, jako układ urbanistyczny, a ponadto w sąsiedztwie znajdują się inne stanowiska archeologiczne. Obecnie planowany do zabudowy teren działki 406 jest dostępny do badań, zaaranżowano go jako przestrzeń zieleni z chodnikami brukowanymi i centralnie położoną fontanną. Wszystkie te elementy planuje się usunąć przed rozpoczęciem budowy. Na działkach 407, 405, 404/2, 372, 370 zlokalizowane będą przyłącza do instalacji obsługujących budynki na działce 406. Zakres ingerencji dotyczyć więc będzie niewielkich wykopów instalacyjnych. W toku planowanych prac budowlanych nastąpi naruszenie gruntu, co spowoduje przekształcenie lub zniszczenie zabytków archeologicznych w postaci nawarstwień ziemnych, struktur budowlanych, innych zabytków nieruchomych lub ruchomych. W celu ochrony zabytków archeologicznych jedyną możliwym sposobem ochrony jest wykonanie badań wykopaliskowych wyprzedzających prace budowlane, co pozwoli poznać, zadokumentować i wydobyć zabytki znajdujące się na

terenie inwestycji. Ponadto tylko pełne poznanie substancji zabytkowej z terenu inwestycji pozwoli na określenie dalszego sposobu postępowania z zabytkami na obszarze budowy, jak i w jej otoczeniu.

2. Plan badań archeologicznych.

Badania archeologiczne w Sycimierzu planuje się realizować w terminie od 30.IV.2020 do 31.XII.2022 r. Obszar badań archeologicznych obejmie teren działki 406 w Spycimierzu, tj. 8888,3 m². Planuje się etapowanie prac archeologicznych.

Etap I. Kwerenda archiwalna.

Każde badania archeologiczne wymagają zgromadzenia informacji dotyczących historii miejscowości, specyfiki i dziejów stanowiska, a także informacji o prowadzonych badaniach historycznych i archeologicznych na tym terenie. Na podstawie zgromadzonych informacji stwierdza się, że o ile liczba pozycji bibliograficznych nie jest duża, to istnieje pewna liczba źródeł historycznych dotyczących Sycimierza, które nie są dostępne w obiegu naukowym. Dlatego wykonanie kwerendy historycznej i archiwalnej przed badaniami jest konieczne.

Etap II. Rozpoznanie nawarstwień – archeologiczne badania nieinwazyjne

Ze względu na znaczny obszar inwestycji przewiduje się rozpoznanie całego niezabudowanego terenu działki 406 poprzez wykonanie badań nieinwazyjnych umożliwiających zlokalizowanie zmian w strukturach gruntu i ewentualnych reliktyw zabudowy wsi. Jest to bardzo korzystne dla inwestora i wykonawcy prac budowlanych, a także bardzo pożądane ze względów konserwatorsko-badawczych. Umożliwi to prawidłowe zaplanowanie badań wykopaliskowych, pomoże w określeniu głębokości nawarstwień archeologicznych oraz ograniczy zmiany harmonogramu badań i budowy wynikłe z niespodziewanych odkryć.

Badania powinny zostać przeprowadzone, co najmniej dwiema weryfikującymi się metodami nieinwazyjnymi, które pozwolą uzyskać precyzyjną lokalizację anomalii. Ponieważ teren wsi zasiedlony jest od co najmniej 900 lat, należy liczyć się z bardzo licznymi śladami osadnictwa z różnych okresów zakłóconych przez współczesne ingerencje. Dlatego główną metodą nieinwazyjną będzie badanie urządzeniem typu wielokanałowy georadar 3D z systemem wieloantenowym (przykład referencyjny odpowiedniego urządzenia: IDS Georadar Stream C zawierający 34 zintegrowane anteny dające równocześnie 32 pomiary, zasięg głębokościowy do 3 m), co umożliwi dokonanie pomiarów o bardzo dużej gęstości (gęstość skanów około 4 cm w dwóch kierunkach). Dzięki zastosowaniu tej metody zminimalizowany zostanie wpływ licznych współczesnych zmian gruntu i istniejących instalacji zakłócenia

pomiaru i możliwość lokalizacji starszych obiektów. Większa ilość informacji (danych pomiarowych) zmniejszy ryzyko pomyłki. Metodą weryfikującą może być dowolna inna metoda geofizyczna, np. elektrooporowa, która pozwoli uzyskać dodatkowe dane weryfikujące dane z metody głównej. Rozdzielczość drugiej metody powinna zostać dostosowana do oczekiwanych rezultatów i potrzeb weryfikacyjnych. Preferować należy metody umożliwiające pomiar także głębszych warstw w przedziale 2-3 m od poziomu gruntu.

Badania nieinwazyjne pozwolą uzyskać dane potrzebne do planowania procesu badań wykopaliskowych, będą także wykorzystane do opracowania naukowego, w szczególności analizy wyników prac wykopaliskowych w szerszym kontekście nawarstwień występujących na terenie całej działki.

Etap II. Archeologiczne wyprzedzające badania wykopaliskowe.

Przeprowadzone zostaną wyprzedzające badania archeologiczne na tych obszarach działki 406 oraz 407, 405, 404/2, 372 i 370, na których zgodnie z przygotowanym planem zagospodarowania terenu zostaną wybudowane budynki lub wykonane będą wykopy w związku z realizacją elementów infrastruktury, czy instalacji obsługujących budynek i jego otoczenie. Ze względu na wygodę realizacji badań i późniejszych prac budowlanych dążyć należy do uproszczenia rzutów wykopów pamiętając, że wykonywanie prac budowlanych na terenach nie przebadanych będzie złamaniem prawa, a lokalizacja wykopów powinna być zgodna z przyjętym programem i pozwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

1. Badania wykopaliskowe o charakterze szerokopłaszczyznowym.

Wykopy o znacznej powierzchni, które w uproszczeniu nazwać można szerokopłaszczyznowymi będą realizowane głównie na obszarze wytyczonym przez obrys budynków (powierzchnia zabudowy 987,7 m²), a dokładnie wykopów niezbędnych do wybudowania fundamentów lub innych konstrukcji nośnych budynku. Projektowany budynek ma mieć w rzucie plan trójskrzydłowy w układzie litery U. Składać się na niego będą trzy wyraźnie wyodrębnione części połączone węższymi łącznikami. Ponieważ nie została doprecyzowana technologia wykonania posadowienia budynku (w zakresie szerokości wykopów względem obrysu budynków), dlatego przyjąć należy minimalny zasięg szerokopłaszczyznowych wykopów badawczych poszerzony o 1 m względem zewnętrznego obrysu projektowanego budynku. Obszar ten może zostać powiększony o niezbędne powierzchnie zlokalizowane w miejscach koniecznych z punktu widzenia technologii prac budowlanych w przypadku wystąpienia takiej konieczności.

Prace wykopaliskowe należy wykonać do poziomu calca, tj. nawarstwień naturalnych nie noszących śladów ingerencji antropogenicznych.

Przyjąć należy podział wykopu na odcinki odpowiadające poszczególnym skrzydłom budynku z możliwością zagęszczenia podziałów w przypadku wystąpienia istotnych

przesłanek ku temu. W celu poprawienia jakości badań oraz uproszczenia ich realizacji przewiduje się pominięcie zwężeń w miejscu łączników i utrzymanie pełnej szerokości wykopów, co ułatwi dokumentację i przyspieszy prace badawcze, bez istotnego zwiększenia powierzchni badawczej. Do przestrzeni głównego wykopu szerokopłaszczyznowego należy włączyć obszar wykopów związanych z przebiegiem planowanych instalacji, fundamentów sąsiadujących lekkich konstrukcji naziemnych itp., a sąsiadujących z budynkiem.

Poza wymienionym wykopem szerokopłaszczyznowym wyprzedzające badania wykopaliskowe będą przeprowadzone w miejscu innych szerszych wykopów, tj. lokalizacji podziemnego zbiornika gazu.

2. Badania wykopaliskowe w wykopach o charakterze liniowym przy budowie instalacji itp.

Wąskie wykopy budowlane związane z przeprowadzeniem instalacji wod-kan, gazowych i grzewczo-chłodzących, elektrycznych, płytkich fundamentów pod lekkie konstrukcje naziemne oraz wykopy pod przesadzane drzewa, ponieważ naruszają struktury zabytku archeologicznego (stanowiska archeologicznego), a więc zgodnie z prawem ich wykonanie warunkowane jest przeprowadzeniem wyprzedzających badań wykopaliskowych. Będą one realizowane głównie na terenie działki 406, ale przyłącza będą wykonywane do istniejących instalacji zlokalizowanych na działkach 407, 405, 404/2, 372 i 370. Z punktu widzenia archeologii niezbędne badania będą miały charakter zbliżony do badań sondażowych, gdyż zobrazują one głównie lokalizację i przekroje zabytków, a dając względnie mniej informacji o ich rzucie. Ze względu na ograniczenia techniczne badawczej metody wykopaliskowej i ustawową konieczność sporządzania pełnej dokumentacji odsłanianych nawarstwień, konieczne będzie wykonanie zaplanowanie wykopów o szerokości umożliwiającej prawidłowe wykonanie dokumentacji, a więc szerokości minimum 1 m przy głębokości wykopów nie przekraczającej 1m. Osią wykopu powinna być linia projektowanej instalacji przy czym dopuszczalne są uproszczenia i odstępstwa przy zachowaniu zasad, że przyszła instalacja zmieści się w obszarze zbadanym. W przypadku wykopów głębszych konieczne będzie odpowiednie poszerzenie wykopów archeologicznych umożliwiające wykonanie prawidłowej dokumentacji. Badania wykopaliskowe należy przeprowadzić do poziomu calca. Istniejące granice działek nie wpływają na sposób realizacji badań.

Ponieważ znaczna część instalacji przebiega w pobliżu projektowanego budynku, przewiduje się połączenie przestrzeni badawczej wynikającej z przebiegu instalacji z wykopami związanymi z lokalizacją budynku, tworząc większe obszary szerokopłaszczyznowe, co ułatwi i przyspieszy prace badawcze.

Etap III. Nadzór archeologiczny – obserwacja prac budowlanych.

Ponieważ część terenu działki nie zostanie objęta badaniami wykopaliskowymi konieczne będzie nadzorowanie całości prac budowlanych na etapie prac ziemnych w celu ochrony zabytków narażonych na zniszczenie w toku prac budowlanych. Dotyczy to w

szczegółności miejsc, gdzie nie planuje się wykopów budowlanych. Są to miejsca przekształceń powierzchniowych związane z urządzeniem zieleni, usuwaniem drzew z systemem korzeniowym, płytkich odhumusowań.

Na terenie nadzorowanym archeologicznie prace ziemne realizowane w trakcie budowy zostaną zatrzymane i przejdą w tryb badań wykopaliskowych po stwierdzeniu występowania zabytków. Podstawą do zmiany trybu badań będzie decyzja Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Należy pamiętać, że zgodnie z instrukcją Narodowego Instytutu Dziedzictwa działania w trybie nadzoru nie mają charakteru badawczego, a są jedynie działaniem ochronnym w związku z tym zadokumentowanie przypadkowo odkrytych zabytków może się odbywać tylko w trybie interwencyjnych badań wykopaliskowych, a dokumentacja fotograficzna w trybie nadzoru jest sposobem niedopuszczalnym.

Prace dodatkowe.

Ponieważ wystąpienie zabytków na obszarze nie objętym głębszymi wykopami budowlanymi jest bardzo duże, co skutkowało by zatrzymaniem prac budowlanych i przejściem w tryb interwencyjnych badań archeologicznych, inwestor może wnioskować o objęcie tych terenów wyprzedzającymi badaniami wykopaliskowymi z ograniczeniem ich głębokości do poziomu planowanego naruszenia struktur ziemnych. Taki tryb badań pozwoli uniknąć zatrzymania prac budowlanych w wyniku odkrycia zabytku i oczekiwania na przeprowadzenie interwencyjnych badań wykopaliskowych.

Obszar badań w poszczególnych etapach zaznaczono odcieniami koloru niebieskiego na załączonym planie zagospodarowania terenu. Koordynaty obszarów badań zamieszczono na załączniku.

Planowane badania przeprowadzone będą zgodnie ze standardem prowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych, wraz z eksploracją i dokumentacją badań. W pracach użyty zostanie sprzęt mechaniczny do zdjęcia nawarstwień współczesnych. Planuje się także możliwość wykorzystania elektronicznych narzędzi badawczych tj. teodolit, GPS, wykrywacze metali, georadar lub inne narzędzia geofizyczne, dron i inne urządzenia do cyfrowej dokumentacji i pomiarów. Zaleca się wykorzystanie metod ortofotograficznych do dokumentacji badań oraz skanowanie lub modelowanie 3D, a także generowanie GIS dla obszaru badań.

Łódź, 7.02.2020 r.